

Economisch onderwijs op zijn kop: inclusief, duurzaam en toekomstbestendig

De scholieren van nu zijn de economen, consumenten, werknemers en producenten van de nabije toekomst. Zij moeten zich straks bewegen tussen maatschappelijk problemen als klimaatverandering, verlies van biodiversiteit, uitputting van hulpbronnen en groeiende ongelijkheid. Uitdagingen die ze niet binnen de traditionele economische kaders kunnen oplossen.

Economische theorieën geven ons van oudsher handvatten in het voortdurende streven naar welvaart. Maar waar steeds meer mensen in steeds meer welvaart samenleven, ontstaan ook problemen die te groot zijn om binnen traditionele economische kaders op te lossen. Problemen die uiteindelijk zelfs diezelfde welvaart aantasten. En dus moet het anders.

Dit anders begint in het onderwijs, waar nieuwe generaties leren over economische theorieën. Op steeds meer plekken ontstaan methoden en initiatieven die het economieonderwijs duurzamer en inclusiever maken. Deze initiatieven krijgen een podium tijdens de

Week van het Economieonderwijs, waarin onderwijsprofessionals samen zoeken naar economieonderwijs dat toekomstbestendig is.

Nieuwe generatie economen nodig

De wereld van nu heeft behoefte aan een generatie economen, consumenten, werknemers en producenten die anders kijkt naar de wereld in het algemeen, en de economie in het bijzonder. Deze nieuwe generatie moet kennis en kunde ontwikkelen die handvatten geeft voor het oplossen van de maatschappelijke problemen.

Leerlingen en studenten moeten in hun onderwijs kennismaken met nieuwe concepten zoals bijvoorbeeld de circulaire economie, beprijzingen van externe productiekosten, energietransitie en sociaal ondernemerschap. Maar boven alles moeten zij in staat zijn om open en kritisch te denken, en om economische processen te verenigen met een duurzame zorg voor natuur, klimaat en samenleving.

Neoklassiek perspectief

De kennis en vaardigheden die hiervoor nodig zijn worden op dit moment nog onvoldoende aangereikt in het economieonderwijs. Het economieprogramma op middelbare scholen is op dit moment namelijk veelal gebaseerd op slechts één enkel (neoklassiek) theoretisch

kader. Een kader dat er vanuit gaat dat mensen rationele keuzes maken, dat consumenten in hun aankopen worden gedreven door nutsmaximalisatie en ondernemingen gericht zijn op winstmaximalisatie.

De theorieën kennen een traditionele focus op economische groei en financiële waardecreatie. De kernpunten van economielessen op middelbare scholen gaan in hun uitwerking uit van deze dominante (neoklassieke) theorieën en uitgangspunten. Ook in economielessen in het mbo en hoger onderwijs is neoclassicisme dominant.

Andere perspectieven

Het is belangrijk dat de huidige generatie leerlingen ook in aanraking komt met andere perspectieven op economie, waarin de focus op welvaart wordt aangevuld met focus op welzijn en welbevinden. En waarin niet alleen aandacht is voor financiële waarde, maar ook andere waarden een plek krijgen. Denk bijvoorbeeld aan sociale waarde (sociale rechtvaardigheid of menselijke waardigheid) en ecologische waarde (de waarde van biodiversiteit of natuurlijke hulpbronnen).

Het toevoegen van meerdere economische perspectieven zorgt er bovendien voor dat grote denkers uit het (recente) verleden die op dit moment buiten beeld van de economielessen vallen, een plek krijgen. Het daagt leerlingen uit om economische vraagstukken vanuit verschillende invalshoeken te bekijken en geeft ruimte aan morele dilemma's en normatieve vragen.

Denk bijvoorbeeld aan de vraag of de technologische levensduur van een product niet leidend moet zijn boven haar economische levensduur, of de vraag of de beloning van de mensen die een product maken niet leidend moet zijn voor de prijs.

Economielessen verrijken

Het is onmogelijk dat één enkel theoretisch kader de antwoorden kan geven op alle vragen, of oplossingen biedt voor alle problemen. Een waaier van benaderingen is nodig om een goed inzicht te krijgen in de economie en haar vraagstukken. Het is belangrijk economielessen te verrijken met inzichten uit hedendaagse stromingen, de donuteconomie, de betekenis-economie of de circulaire economie.

En het is belangrijk dat leerlingen leren dat de conclusies die zij trekken op basis van één enkele theorie beperkingen en onzekerheden kennen. Op deze manier leren zij kritisch te denken en ook in de toekomst de instrumenten te kiezen die een oplossing zijn voor het probleem waar zij voor staan.

Economiedocenten staan voor deze prachtige taak. Zij kunnen leerlingen voeden met een divers palet aan economische theorieën en instrumenten. Het kan lastig zijn om dwars door het huidige pakket – doordrenkt van neoclassicisme – verbreding te zoeken. Maar er liggen grote kansen om nieuwe bedrijfsmodellen, economische modellen, maatschappelijke onderwerpen en ethische dilemma's op te nemen in de economielessen. Denk aan actuele thema's als de wegwerpcultuur, products as a service, true pricing, bodemuitputting en eerlijke handelsketens.

'Deze initiatieven krijgen een podium tijdens de Week van het Economieonderwijs, waarin onderwijsprofessionals samen zoeken naar economieonderwijs dat toekomstbestendig is.'

Daarmee doet het vak economie in het voortgezet onderwijs meer dan leerlingen voorbereiden op een eventuele vervolgstudie als econoom. Het maakt leerlingen bewust van hun rol in de economie, als consument en toekomstige werknemer of zelfs producent. Des te belangrijker hen te voeden met andere manieren om te kijken naar economie, en dus naar de wereld.

Lesbrieven Nieuwe Economie

Een van de manieren om dit bredere perspectief toe te voegen aan de economielessen van havo- en vwo-klassen, is gebruik te maken van de Lesbrieven Nieuwe Economie. Deze lesbrieven geven docenten concrete handvatten om met leerlingen in gesprek te gaan over onderwerpen als circulaire economie, waardevol werk en true pricing.

De lesbrieven zijn ontwikkeld door Our New Economy (ONE) en Day for Change. Ik spreek erover met Sam de Muijnck van ONE.

Waarom hebben jullie deze lesbrieven ontwikkeld?

'We merken dat steeds meer docenten en scholen hun leerlingen een bredere blik op onderwerpen als markt, de mens, ecologie en welvaart willen geven. Ook om hen beter voor te bereiden op vervolgonderwijs, waar diversiteit in economisch denken steeds centraler komt te staan.'

'We vinden het belangrijk deze docenten en scholen te helpen en ze praktische handvatten te bieden om deze nieuwe stromingen en theorieën – binnen de landelijke kaders en programma's – op te nemen in hun lessen.'

Welke onderwerpen worden in de lesbrieven behandeld?

'Deze eerste vijf lesbrieven gaan over waarde, groei, circulaire economie, echte prijzen en waardevol werk. In de eerste lesbrieven bijvoorbeeld onderzoeken leerlingen

wat voor hen van waarde is, en hoe zich dit verhoudt tot economisch denken.'

'Aan de hand van een concreet voorbeeld – de keten van een kledingstuk – leren ze dat er verschillende perspectieven op economie mogelijk zijn. Bijvoorbeeld dat naast financiële waarde ook sociale waarde en ecologische waarde een rol spelen. Leerlingen worden uitgedaagd om na te denken over de vraag of de waarde die wordt uitgedrukt in de prijs van een kledingstuk ook de juiste waarde is.'

'Welke kosten worden niet doorberekend? Wat zijn de gevolgen van het niet doorberekenen van deze waarden? Onderwerpen als kinderarbeid, dwangarbeid, eerlijk loon, uitputting van grondstoffen en CO₂-uitstoot komen hierdoor ter sprake. En leerlingen leren over externaliteiten, zoals de kosten of de geleden schade die het gevolg is van een economische activiteit. Leerlingen wordt gevraagd wat voor hen van waarde is en hoe deze meegewogen wordt in de keuzes die zij maken.'

Wat kunnen docenten van de lesbrieven verwachten?

'De lesbrieven zijn ontwikkeld met het idee dat een drukbezette docent er direct en met weinig inspanning

mee aan de slag kan. Iedere lesbrief is ontwikkeld voor 1 lesuur (45-50 minuten en bestaat uit een werkblad met opdrachten voor leerlingen, een docentenhandleiding, (digibord) presentatiemateriaal voor de docent en een theoretisch kader voor de docent.'

Wil je nog iets meegeven aan docenten die de lesbrieven willen gebruiken?

'We hebben de lesbrieven ontwikkeld om leerlingen kennis te laten maken met verschillende perspectieven op economie, omdat we het belangrijk vinden dat ze zelf kritisch leren nadenken. Ik hoop dan ook dat docenten de lesbrieven gebruiken om in gesprek te gaan met leerlingen en hen helpen hun eigen gedachten te vormen over economische, sociale en duurzame thema's.'

Nelleke Jacobs is campagnemanager duurzaam onderwijs bij de Coöperatie Leren voor Morgen. Zij heeft dit artikel geschreven namens de redactie van de Week van het Economieonderwijs.

Kijk ook op www.weekvanheteconomieonderwijs.nl

De Week van het Economieonderwijs

Behalve de lesbrieven gebeurt er in verschillende onderwijsinstellingen meer om het curriculum van het economieonderwijs toekomstbestendiger te maken. Om deze vernieuwing te ondersteunen en te versnellen, organiseren Leren voor Morgen, Het Groene Brein en Our New Economy, met steun van de Goldschmeding Foundation, van 14 tot en met 18 november 2022 de eerste landelijke Week van het Economieonderwijs.

De week trapt af met een startevent op maandag 14 november, van 16.00-18.00 uur in Pakhuis de Zwijger in Amsterdam. Daarna vinden er de hele week activiteiten plaats waarin goede voorbeelden worden getoond, nieuwe economische principes worden besproken en onderwijsprofessionals elkaar kunnen ontmoeten.

Onderwijsprofessionals en instellingen die stappen hebben gezet in het toekomstbestendig maken van hun economieonderwijs komen aan het woord. Zij organiseren zelf workshops, lunchlezingen, rondleidingen en webinars om het gesprek aan te gaan met andere onderwijsprofessionals. Hun verhalen bieden inspiratie en handvatten voor anderen om toe te passen in de eigen praktijk. De week sluit af met een inspirerend slotevent waarin we terugkijken op de week en met de geleerde lessen vooruitkijken.

De Week van het Economieonderwijs biedt activiteiten, inspiratie en netwerkmomenten voor economie-onderwijsprofessionals uit vo, mbo, hbo en wo. Kijk op www.weekvanheteconomieonderwijs.nl om een activiteit aan te melden, of om je in te schrijven voor een van de activiteiten die al worden aangeboden. Volg de Week van het Economieonderwijs ook op LinkedIn, om op de hoogte te blijven van de nieuwste ontwikkelingen en activiteiten.

Activiteiten voor het voortgezet onderwijs

*Praktijkdag Young innovators programma
15 november 10.00-16.00*

Tijdens deze dag maak je kennis met het Young Innovators programma van stichting Technotrend. Het Young Innovators Program-

ma is een innovatief onderwijsprogramma over duurzaamheid en systeemdenken voor leerlingen in de bovenbouw van havo en vwo. In dit programma gaan leerlingen aan de slag met vraagstukken die zijn ingebracht door overheden, stichtingen, verenigingen en niet-commerciële organisaties. Zo gingen in 2021 leerlingen van Spieringshoek aan de slag met een vraagstuk dat werd ingebracht door opdrachtgever Rotterdams Weerwoord.

Zij vroegen leerlingen een ontwerp te maken voor een toekomstbestendig plein in Rotterdam. Hiervoor moesten leerlingen nadenken over extreme regenval, hittestress, biodiversiteit en natuurlijk de bewoners rondom het plein. Door middel van verschillende canvassen leerden ze het probleem eerst te analyseren om daarna met vernieuwende ideeën te komen.

Tijdens de praktijkdag gaan leerlingen van verschillende scholen aan de slag met een door een organisatie ingediend vraagstuk rond circulariteit. Zo ervaar je hoe het programma werkt en hoe je dit kunt inpassen in het curriculum.

*NADO on tour: over andere vormen van economieonderwijs
Slotbijeenkomst: 17 november 15:30-17:30*

De Nederlandse Academie voor Duurzaam Onderwijs (NADO) organiseert in oktober en november 2022 vijf bijeenkomsten door het land voor (aankomende) docenten economie in het vo en mbo. Tijdens deze bijeenkomsten kunnen deelnemers met elkaar in gesprek over de vraag hoe het economieonderwijs beter kan aansluiten op de tijd van nu en straks. Wat hebben docenten nodig om het onderwijs te vernieuwen, nu de blauwe economie, de donut-economie, de circulaire economie in opmars zijn?

Tijdens de bijeenkomsten zijn er interviews met inspirerende sprekers en is er ruimte voor interactie met stellingen die in kleine groepen besproken worden. Ook wordt het plan voor een vernieuwende virtuele lesmethode onder de titel Ecologie en Economie gelanceerd.